

To Cite This Article: Kurtkaya, S., & Ünlü, M. (2023). Coğrafyada paradigmalara öğretmen yaklaşımları. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 48, 21-36. <http://dx.doi.org/10.32003/igge.1230841>

COĞRAFYADA PARADİGMALARA ÖĞRETMEN YAKLAŞIMLARI*

Teacher Approaches to Paradigms in Geography

Sebahattin KURTKAYA^{***}, Mehmet ÜNLÜ^{***}

Öz

Bu çalışmanın amacı, coğrafya öğretmenlerinin coğrafya biliminde yaşanan paradigma değişimlerine ne derece vakıf olduğunun anlaşılmasıdır. Bilimlerde zaman içerisinde inceleme sahası, odaklanılan konular ve bu konulara yaklaşım bakımından değişim ve dönüşümün yaşanması olağandır. Paradigma değişimleri coğrafya bilimi ve öğretiminde de kendisini göstermiştir. Araştırmada coğrafya öğretmenlerinin coğrafya bilimi ve eğitimine olan yaklaşımları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki coğrafya öğretmenleri coğrafya biliminde, günümüz dünyasında şekillenen yaklaşımlar hakkında ne kadar bilgi sahibidir? Bu çalışma, postyapısall bakış açısıyla nitel bir araştırma modeli sunmaktadır. Yapılandırılmış görüşme formu ile çalışılmış ve görüşmelerin betimsel analizi yapılmıştır. Sakarya ili merkez ilçelerinden Adapazarı, Serdivan, Erenler ilçeleri ve Arifiye ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görevli, çoğunlukla tecrübeli 13'ü bayan 23'ü erkek olmak üzere toplam 36 coğrafya öğretmeni ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere coğrafyada paradigmlar hakkında sorular yöneltilmiş, kendilerinin hangi yaklaşımı benimsedikleri sorulmuştur. Paradigmanın kelime olarak pek çok katılımcı coğrafya öğretmeni açısından fazla bir şey ifade etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, eğitim, öğretim, paradigma

Abstract

The aim of this study is to understand how well geography teachers have full knowledge of the paradigm shifts in geography. It is normal to experience change and transformation in sciences over time in terms of the field of study, the topics focused on and the approach to these issues. Paradigm changes have also been in geography science and teaching. In the study, it was reveal the approaches of geography teachers to geography science and education. How much knowledge do geography teachers in Turkey have in geography science about the approaches shaped in today's world? This study presents a qualitative research model from a poststructural point of view. A structured interview form was used and descriptive analysis of the interviews was made. In the Adapazarı, Serdivan, Erenler and Arifiye districts of Sakarya province interviews were conducted with 36 geography teachers, mostly experienced of whom 13 women and 23 men, who work in public and private high school institutions affiliated to the Ministry of National Education. Teachers were asked questions about paradigms in geography and they were asked which approach they adopted. It has been concluded that paradigm does not mean much for many participating geography teachers as a word.

Keywords: Geography, education, teaching, paradigm

* Bu çalışma Sebahattin KURTKAYA'nın Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ danışmanlığında yürüttüğü doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** **Sorumlu Yazar:** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, s.kurtkaya61@hotmail.com

GİRİŞ

Thomas Samuel Kuhn 1962'de yayımlanan bilim tarihi ve felsefesinde önemli eser olarak kabul görmüş *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* isimli kitabında paradigmaları, bir süreliğine bilim çevresine bir model sağlayarak örnek soru ve çözümler getiren, evrensel kabul görmüş bilimsel başarılar olarak tanımlıyor (Kuhn, 2019). Aynı zamanda bilimsel devrimleri eskiden yapılan bilim geleneğinin bir diğeriyle değiştirilmesi olarak da düşünüyor. Bilimde karşıt görüşler arasındaki seçim, bilgiyi üreten kişilerin inanç ve tercihlerinden soyutlanamayacağı için bu sosyal ve psikolojik bir süreçtir. Temelinde bilginin evrensel niteliği ile bir ilgisinin bulunmadığı görüşünü savunuyor. Karşıt görüşler ortaya çıktığında bilginin üretimi ve bilimsel ilerleyiş artık bir güç mücadelesine dönüşür. Birbirleri ile yarışan bilimsel yaklaşımlara Thomas S. Kuhn paradigma demiştir (Kuhn, 2019).

Devam eden bir süreç içerisinde dünyada bilim felsefesinde yaşanan gelişmeler coğrafyayı ve coğrafyacıyı da etkilemektedir (Yavan, 2005). Coğrafyanın akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmasından kimlik, siyaset, beden, sembol ve güç ilişkilerinin tartışıldığı postmodern döneme kadar pek çok farklı paradigma ortaya çıkmış ve coğrafya biliminin dönüşümünü sağlamıştır (Kaya, 2014). Coğrafi düşüncedeki paradigma değişimlerinin süreci ve dönemi bakımından bazen iç içe geçtiği görülür. Dönemler arasında keskin geçişler gözlenemeyebilir (Ünlü, 2014). Teorik yaklaşımlar günümüze kadar çeşitlenmeye devam ederek gelmiştir. Sosyal bilimlerde ortaya çıkan her bir teori ile ilgilenen bir coğrafyacı bulmak mümkündür. Ayrıca bu yaklaşımları farklı şekil ve farklı başlıklar altında görmek de mümkündür (Öztürk, 2007).

Çevresel determinizm insan faaliyetlerinin çevre tarafından kontrol edildiğini savunur (Livingstone, 2011). Çevresel determinizmde insan doğaya bağımlıdır. Determinizm, bir halkın, fiziken, zihnen direkt olarak doğal çevrenin etkisi altında olduğunu, insanların davranışının doğal faktörlerin etkisi altında gerçekleştiğini öngören teoridir. Determinizmin temelinde farklı iklim bölgelerinin fiziki şartları altında hayvan ve bitki türlerinin yayılımı ve de insan topluluklarının farklı coğrafyalarda farklı biçimde etkilenmeleri çevre şartlarının egemenliğini ortaya koyar düşüncesi vardır. "Sıcak, insanları tembel yapar. Tropikal bölge insanları tembeldir. Ilıman bölgelerdeki mevsimsel geçişler insanları daha entelektüel ve çevik insanlar yapar" çevresel determinizmin temel argümanlarından (Ünlü, 2014). İbn-i Haldun, *mukkaddime* adlı eserinde benzer nitelikteki görüşlerine yer vermiştir. Kendisi ile özdeşleştirilen meşhur "Coğrafya Kaderdir" sözü de çevresel determinizmin izlerini taşımaktadır.

Determinizm, 1920'lerden sonra yerini posibilizme bırakmıştır. Fırsatlar ve zorluklar arasında irade gösteren insana dikkat çeken posibilizm, çevresel determinizmin mutlak yargılarını terk eder. Doğal faktörlerin insan faaliyetlerinde toptan bir belirleyici etkisi olamayacağını öne sürer. İnsan ile çevre arasındaki ilişkide insanı, edilgen bir varlık değil, yaşadığı çevreyi etkileyen, bu çevreyle ilgili irade gösteren ve sonuçta onu dönüştüren bir özne olarak görür (Öztürk, 2007). Doğa insanın eylem sahasıdır (Ünlü, 2014). Determinizmin 'gerekirci' görüşüne karşıdır. Benzer fiziki çevreler benzer beşeri sonuçları, aynı iklim koşulları aynı uygarlıkları doğurmuyor (Tümertekin ve Özgüç, N., 2009).

Bölgesel coğrafya, Fransa ve İngiltere posibilist coğrafyacıları tarafından ortaya atılmış, fiziki ve beşeri öğeleri birleştirerek incelemeyi esas alan bir coğrafya algısıdır. Fiziki ve beşeri öğelerin birbiriyle etkileşimde olmasına bağlı, birbirlerinden farklı biçimde etkilenecek mekanda başkasına benzemeyen, yegane, kendine has olması durumu ortaya çıkar düşüncesindedir. Coğrafyacıların görevi de dünyada var olan bu farklılıklara açıklık getirmek ve tasvir etmektir. Mekanın bu kendine has özelliğinin baz alınarak yürütüldüğü coğrafi yaklaşımdır. Fransa'da Paul Vidal de la Blache, Richard Hartshorne, Almanya'da Alfred Hettner bu görüşün tanınmış coğrafyacılarındandır (Ünlü, 2014). Bölgesel coğrafya dönemi coğrafyada yaşanan kimlik bunalımının çıkış süreci olmuştur. Bu dönem coğrafya kimliğinin tanımının yapılması, mekânın kendine has karaktere sahip olduğunun kabulü ve bölgesel farklılıkların betimlenmesi gibi temaların kullanılmasıyla şekillendirilmiş idi (Tüysüz ve Yavan, 2012). Daha sonraki süreçte bölgesel yaklaşıma getirilen ciddi eleştiriler ve sınırlandırılmış alanlarda betimlemeye dayalı çalışmalar coğrafyanın bilimselliğinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Pozitivizm mekanı ölçülebilenden ibaret gören bir yaklaşımdır (Ünlü, 2014). Sosyal olguları açıklamak için doğa bilimlerinin ilke ve yöntemlerini kullanan bir felsefi yaklaşım olarak görülmüştür (Kitchin, 2015). Augusto Comte tarafından 1830'lu

yıllarda ortaya atılan pozitivist görüş, Comte'nin bilim kabul ettiğini gözlemlenemeyen, ona göre bilimsel olmayan teorilerden ayırma çabasıyla ortaya çıkmıştır. Kantitatif Devrimin öncüleri coğrafyanın da bilimsel olabilmesi için tümevarım ve tündengelimini uygulaması gerektiği fikrindedir (Ünlü, 2014). Pozitivist bilim felsefesine göre bilimsel çalışma metodu, bilim adamı ön yargılarından arınır, objektif gözlem yapar, değerlendirir, sonuçta bir teoriye genellemeye ulaşılır (Öztürk, 2007).

Pozitivist coğrafyada kendisine yeterince yer bulamamış insan, çevresiyle ilişki kurma şeklinin nasıl olduğunu açıklamaya çalışan davranışçı coğrafyada kendini arayacaktı. Bu yaklaşımın coğrafyaya kazandırdığı en önemli şey mekânın bireylerin tamamınca aynı algılanan ve deneyimlenen gerçek bir fenomen olmadığı düşüncesidir. Bireyler çevreleriyle ilgili olarak kendine göre bir anlayışa sahiptir. Böylelikle algı ve zihin kavramlarının coğrafya çalışmalarına sıklıkla girmesine neden olmuştur. İnsanın öznel niteliğine vurgu yapmasına rağmen davranışçı coğrafyada çalışmalar nicel ve bilimsel analiz geleneğini sürdürmüştür (Ünlü, 2014). Coğrafyada davranışçılık insan ile çevre ilişkilerinin dinamik ve çift yönlü olduğunu savunur (Montello, 2013). Davranışçılar için psikolojik testler önemli veri toplama araçlarıdır. Ulaşım, turizm, ticaret, göç, doğal olaylara verilen tepkiler gibi konularda mekânsal davranışların incelenmesi gerekir. Yoksulluğun ortaya çıkışı, insanların alışverişi, yer seçimleri, doğal afetlerden korunmada sergiledikleri mekânsal davranışlar, davranışçılar için önemli araştırma alanlarıdır. Davranışçılar da eleştirdikleri pozitivistlere benzemeleri, oldukça mekanik ve determinist yaklaşımları, aşırı ampirik olmaları, insan davranışlarının iç zihinsel duruma indirgenerek içinde bulunulan sosyal ve kültürel çevreden bağımsız bir biçimde ele alınması bakımından eleştirilmiştir (Kaya, 2014).

Hümanistik coğrafyanın odak noktası insanlar ve onların durumu üzerinedir (Tuan, 2017). Bu yaklaşımın temel amacı, insan ve insanın yaşam şartlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve coğrafi özelliklere yönelik fenomenleri ortaya çıkarmaktır (Özgen, 2010). Mekânın insanın niteliği üzerindeki etkisi olarak görülen hümanist coğrafya çevresel algının da içine katıldığı coğrafi mekânın kültürel görünüm açısından yorumudur. Hümanist coğrafyacılar çevre konusunda duyarlıdır, çevresel değişimde bireysel etkiyi sorgular. Bireysel davranışların çevre ile insan arasındaki etkileşimini kanıtlaması zordur (Ünlü, 2014). Hümanist coğrafya yaklaşımı hem mekânsal analizcileri hem de genelleme yapmayı eleştirerek kendi dünyalarını organize etmeye çalışan bireyler ile ilgili sosyal çıktılarının üzerinde durulması gerektiğini vurgular (Karabulut, 2012).

Marks'a göre her toplumda kültür altyapı tarafından belirlenir. Marksizm'de altyapıyı toplumun üretim ilişkileri belirler. Sosyal dünyanın fiziksel dünya gibi bilinemeyeceğini, belli bir açıdan açıklanabileceğini, bu açıların da gözlemi yapan kişinin içinde bulunduğu sınıf tarafından belirleneceğini savunmuştur. Bu açıdan tüm sosyal bilimler göreceli ve ideolojiktir. Sosyal bilimlerin ve de beşerî coğrafyanın amacı toplumu sosyal adalet ve eşitliğin sağlanması için dönüştürmektir (Öztürk, 2007). Dolayısıyla da toplumu, mekânı ve iktidarı kuşatan Marksist coğrafya mekânsal ilişki analizlerinde Marksist teori araçlarıyla coğrafi olayları açıklamaya çalışan paradigmadır. Paradigmaya göre kapitalist sistemin sosyal yapıları; habitatların yok edilmesi, eşitsiz gelişmeler gibi mekân ve çevre problemlerinin ana kaynağıdır (Ünlü, 2014). Marksist yaklaşımlar olay ve olguları değerlendirmede sınıf ayrımına dayanarak indirgemeci bir tutum sergilemesi bakımından eleştirilmiştir (Tüysüz, 2017).

Realizm, gözlemcinin bilincinden bağımsız bir gerçekliğin varlığı üzerine temellenmiştir. Örneğin güneş sistemindeki gezegen sayısı gözlemcinin isteğine ve araştırmasına bağlı değildir. Realizme göre gerçeğe tam olarak ulaşamaz, gerçeğin kendisine görüldüğü şekline vakıf olunabilir (Ünlü, 2014). Duyu organlarımızla algıladığımız ve ikincil kaynaklardan öğrendiğimiz tüm nesne ve olaylar bilgi ve gözlemlerimizden bağımsızdır. Bir şeyin varlığının nasıl olduğuna dair kanıtlar aslında o şey hakkında başkalarından öğrendiklerimiz, bizim gözlem ve inançlarımızdan ibarettir. Yani gerçeğin bizim bilişimiz ile bir ilgisi yoktur (Kaya, 2014).

Feminist bakış 1960-70'li yıllarda coğrafyaya girdi. Feminist yaklaşım eleştirel bir bakışla cinsiyetleri sosyal yapılandırma olarak görür. Cinsiyete dayalı hiyerarşik yapı sorunludur. Dikotomilerde biri merkeze yerleşir ve diğerini ezer görüşündedir. Feminist teorisyenler, erkeklik ve kadınlığın sosyal yapılar olduğunu savunarak, geleneksel olarak tanımlanmış toplumsal cinsiyet rollerinin doğal olmadığını belirtmişlerdir (Okur, 2022b). Feminist düşünceye göre bilgi üretim sistemi erkek egemendir. Bilimin yapıma şekli erkek düşünce dünyası ve varsayımları üzerinedir. Oysaki kadınların da kendilerine göre

deneyimleri, bilim anlayışları, dünyaya bakış açıları olduğundan erkeklerin tecrübeleri evrensel kabul edilemez. Feministler yaptıkları çalışmalar ile coğrafyanın yapıma biçimini de etkilemiştir. Feminist bakış açısının geliştirdiği konumlu bilgi yaklaşımı, empati, deneyim, alan araştırması ve yereli önemser. Coğrafyadaki bu yaklaşım feminist metotlar alanının gelişmesini sağlamıştır (Kaya, 2014). Feminist yaklaşıma göre coğrafyanın önemli kavramlarından mekân cinsiyetçi bir yaklaşımla tasarlanıyor. Kamusal mekânlar, caddeler, meydanlar hep maskülen ve kadın gözüyle inşa edilmemiştir. Bu nedenle feminist coğrafyacılar coğrafya disiplini, coğrafi bilginin doğası, toplumsal ilişkilerin cinsiyetlendirilmesi hakkında eleştirilerde bulunmuştur (Okur, 2022a).

Postmodern/postyapısalcı bakış modernitenin oluşturmaya çalıştığı bütüncül bir mekan ve toplum düşüncesini reddeder (Öztürk, 2012a). Tek ve değişmez bir sosyal gerçekliğe karşı şüphelidir (Bilgili, 2017). Bu yaklaşım genel olarak tanımlama ve sınıflandırma hususunda temkinlidir. Postyapısalcılara göre, sınıflamalar ve tanımlamalar farklı anlamların silinmesi ya da geri plana atılması demektir. Tanımlar belli bağlamlarda belirli anlamlar içerir. Yani her tanım bir açıyı öne çıkarırken diğer açıları gölgelemektedir (Özey vd., 2018). Onlara göre dil güç ilişkilerini yansıtır ve bundan dolayı bilim güç ilişkilerinden bağımsız düşünülemez. Kavramlar ideolojilerden bağımsız değerlendirilemeyeceği için, nesnel bilgiye de ulaşım söz konusu değildir (Kotlu, 2007). Genel olarak post yapısalcılar açısından tek doğru ve gerçek yoktur. Liberalizm, Marksizm gibi tüm üst anlatılar tam doğru değildir. Postyapısalcı sınırlarda değil sınırlarla çatışır. Bilimde çok sesliliğe önem verir. Postyapısalcı biraz da şüphelidir. Bilimin her zaman tarafsız olduğunu söylemez. Çoğu bilimsel dediğimiz şeyler söylemden ibarettir. Gerçek önemli oranda bağlamsaldır. Bilgi belli bir konumdan üretilmiştir. Üreten kişinin kimliğinden, kültürel çevresinden etkilenebilir. Bilgi ile güç ilişkileri birbirini besleyebilir. Güç ağ gibi yayılmıştır, tek elde toplanmayabilir. Postyapısalcı görüş açısından ırklar yoktur, ırk olmanın fikri vardır. Bunun altında da güç ilişkileri yatar. Kavramlar zamanla değişebilir, yapı sökümlü olabilir. Kavramlar yeniden anlamlandırılabilir. Lineer düşünce sistemine karşı duruş sergiler. Bizden öncekiler daha özgürlükçü olabilir. Yüzyılımıza gelinceye kadar savaşlar, sosyal sorunlar bitmediğine göre insanoğlu sürekli aydınlanıyor fikri ve sürekli ilerlediğimiz düşüncesi mittir. Postmodern coğrafya ve postmodern coğrafyanın eğitime yansımaları hususu Türkiye’de yeterince gündemde yer almamıştır (Öztürk, 2012b).

Ortaöğretimde öğretmenlik yaptığımız süreç içerisinde çok kez öğrenciler Türkiye coğrafyası özelinde kazanımları verirken başka ülkelerdeki öğrencilerin de kendi ülkelerini mi işlediklerini sorgulamışlardır. Burada bilimin evrensel niteliği düşünülmelidir. Irak’tan Türkiye’ye göç etmiş öğrencimiz kendi ülkesinde öğrendiği coğrafyanın boşa gittiğini söylemiştir. Çünkü ezberlediği Musul’un iklimi gibi bölgeye özgü fiziki coğrafya özellikleri veya ülkesindeki belli bölgelerin tasvirleri kendisine artık Türkiye’de sorulmamaktadır. Daha önce öğrendiği fizik, matematik boşa gitmemiştir. Aksine, üzerine inşa edebiliyorken öğrendiği coğrafya(!) neden boşa gitmiştir? Coğrafya biliminin evrensel niteliği nerede kalmıştır? Ülkesine dönerse burada öğrendiği coğrafya da boşa mı gidecektir? Bu sorular akla gelir iken Musul’dan gelen öğrencimiz ülkesinde aldığı coğrafya öğretimine yönelik olarak Musul’un iklimi, Erbil’in iklimi ve özellikleri gibi parça parça betimlemelerden bahsetmiştir. “Basra bölgesinden gelenler esmer olur çünkü oralar daha sıcaktır” gibi çevresel determinizmin izlerini taşıyan bir coğrafya ve bölgesel anlayışın sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Buradan itibaren coğrafya öğretmenlerinin paradigma algılarını anlamaya çalışacağız. Öğretmenler değişen paradigmalar hakkında ne düşünüyor ve coğrafya eğitiminde hangi yaklaşımı benimsiyorlar?

YÖNTEM

Çalışmanın Modeli

Pozitivizmin mutlak anlayışına karşı konumlanmış eleştirel teori ile bu çalışma sosyal bilimlerde tek bir doğru veya gerçeklik olmayışından destek alan postyapısalcı bakış açısıyla nitel bir araştırma modeli sunmaktadır.

Eleştirel teori, insanları kendileri üzerine dönüşlü olarak düşünmeye sevk eder. Faillere bilinçleri ve eylemlerinin farkında olmadıkları toplumsal belirleyicilerini işaret ederek durumun böyle olmadığını gösterir. Başarılı bir eleştirel teorisinin etkisinin özgürleşme ve aydınlanma olması gerekir (Geuss, 2018). Eleştirel sosyal teoriler doğa bilimsel teorilerin aksine

nesnelleştirici değil düşünürseldir. Pozitivizme karşıt olarak bilgiyi mutlak değil sosyal inşa olarak görür (Özgen, 2016a). Eleştirel teori pozitivizmin aydınlanmacı yaklaşımına; özcülük, şeyleştirme ve objektiviteye inanmamaktadır. Değişmez özlerle şeyleştirilenlerin varlığı özgürleşmenin önünde engeldir. İnsan – çevre, zihin – beden gibi dikotomik yapılar sosyal olguları açıklamaktan ziyade gerçeği perdelemektedir. Değer yargıları ve güç ilişkileriyle dolu epistemolojinin varlığı, sorunların çözümüne dahil olma, gerçekliğin tarihsel ve aynı zamanda insan üretimi olduğu düşüncesi, toplumsal sorunların çözümünde merkeze ezilenlerin alınması gibi yaklaşımlar eleştirel teorinin temel duruşudur (Bilgili, 2018). Eleştirel teori her şeyi eleştirmek değildir. Eleştirinin içinde aynı zamanda farklı bakışın sorgulayarak getirdiği yeni doğrular da vardır.

Fen bilimleri ile sosyal bilimlerin doğası birbirinden farklıdır. Pozitivist bakış açısıyla yapılan araştırmalardan elde edilen bulguların sayısal analizleri çalışmanın bilimsel kabul edilebilmesi için önemlidir. Fen bilimlerinin bu istatistikî yöntemini sosyal bilim araştırmacıları uzun yıllar sosyal ve insana ait olguları incelerken bilimsel olabilmek kaygısı ile kullandılar. Ancak bunlar artık temelden değişmektedir. Sosyal bilimlere özgü kavramlar geliştirmekte ve uygun araştırma yöntemleri bulmaktadır. Sosyal bilimciler nesnellikten çok bakış açısının ön planda olduğu nitel çalışmalara yönelmektedir (Yıldırım ve Simsek, 2018). Kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri belirleme ihtiyacından bir problem veya konunun keşfedilmesi gereği doğar. Araştırmacı bireylerin hikayelerini paylaşmaları için onların bulunduğu ortama girer, katılımcılar arasında güç ilişkilerini en aza indirgeyerek alanın problemleri ile uğraşır (Creswell, 2018).

Çalışma nitel bir araştırma yöntemi sunmaktadır. Nitel araştırma "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" şeklinde tanımlanmıştır (Yıldırım ve Simsek, 2018). Genellemelere ulaşma kaygısından uzak örnekler ve tanımlamalar oluşturmayı hedefleyen nitel araştırmaların öğretmenlerin eğitim işlerine yönelik anlayış geliştirmelerine katkısı bakımından önemlidir (Yıldırım ve Simsek, 2018).

Veri Toplama Aracı

Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme kullanılmıştır. Görüşme, sosyal bilimlerde araştırma konusuna veri temin etmek amacıyla katılımcılarla gerçekleştirilen bir süreçtir. Yapılandırılmış görüşme önceden hazırlanmış belirli ve görüşme boyunca değişmeyen sorulardan oluşur (Özgen, 2016b). Coğrafya öğretmenlerinin coğrafya bilimine ve eğitimine yönelik yaklaşımlarını ortaya koymak için yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, öğretmenlik mesleğindeki hizmet yılı gibi verilere de yer verilmiştir. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra görüşmelere geçilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Analizi

Veriler, öğretmenlerle gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın evreni içinden örneklem seçiminde, katılımcılara ulaşılması hususunda bazı zorluklar ile karşılaşmıştır. Coğrafya ders saatlerinin yetersiz olması sebebiyle her ortaöğretim kurumunda kadrolu coğrafya öğretmeni bulunmamaktadır. Bazı coğrafya öğretmenleri birden fazla kuruma hizmet vermektedir. Görüşmeler okulların yüz yüze eğitime açık bulunduğu 2021/2022 eğitim öğretim dönemi içinde gerçekleştirilmiştir. Okullarda araştırmaya gönüllülük esasına göre katılan öğretmenler ile uygun ortam ve zamanda görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın ve görüşmenin amacı açıkça ifade edilmiştir. Ortam ve şartlara göre bir kısım veriler katılımcıların izni alınarak ses kaydı yoluyla toplanmış daha sonra yazıya dökülmüştür. Bir kısım katılımcılarımızdan ise kendi el yazıları ile yazmaları istenmiştir. Görüşmeler 20 dakika ile 30 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu görüşmelerin betimsel analizi yapılmıştır. Araştırma temasına göre belirlenen temel kategoriler ile katılımcı görüşleri işlenerek uygun desenin oluşumu betimsel analizdir. Katılımcılara sorulan sorular vasıtası ile temanın kavramsal boyutlarını tanımlamak ve konuya yönelik tasvirler yapmak betimsel analizin genel özellikleridir. Betimsel analiz, araştırmacının katılımcılarla yaptığı görüşme sonucunda, araştırma problemine ilişkin katılımcı görüşlerinin kendi el yazılarıyla yazdıkları cevapların da değerlendirilmesi dahil olmak üzere temin ettiği verilerin belirli bir planlama dahilinde düzenlenmesi ve yorumlamasıdır. Analiz ve yorumlamaların anlaşılır olması ve okuyucu tarafından

daha kolay anlaşılabilmesi için kategori ve sınıflandırmalara ihtiyaç vardır (Özgen, 2016b). Veri toplama ve analizi sürecinde araştırmacı kendi yorumları ve anlayışı ile daha etkin bir rol üstlenmektedir (Wolcott, 1994).

Çalışma Grubu

Tablo 1: Katılımcı öğretmenlerin kişisel bilgileri

Cinsiyet	Kadın	13 kişi
	Erkek	23 kişi
Yaş	22-35	8 kişi
	36-45	19 kişi
	45+	9 kişi
Eğitim Durumu	Lisans	27 kişi
	Yüksek Lisans	8 kişi
	Doktora	1 kişi
Meslekteki Hizmet Süresi (yıl)	1-5	4 kişi
	6-10	7 kişi
	11-15	6 kişi
	16-20	6 kişi
	21 ve +	13 kişi

Çalışma Sakarya ili merkez ilçelerinden Adapazarı, Serdivan, Erenler ilçeleri ve Arifiye ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görevli 13'ü bayan 23'ü erkek olmak üzere toplam 36 coğrafya öğretmeni ile görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcı coğrafya öğretmenlerinin 5'i özel, 31'i resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapmaktadır. Görev yapılan resmi ortaöğretim kurumlarından 1'i Fen Lisesi, 4'ü Anadolu İmam Hatip Lisesi, 9'u Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve 17'si de Anadolu Lisesi niteliğindedir.

27 katılımcı öğretmen lisans mezunudur. Bunlardan 2'si yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. 8 öğretmen yüksek lisans mezunu olduklarını ifade etmişlerdir. Ağırlıklı 5 yıllık tezsiz yüksek lisans programı mezunlarıdır. Doktora mezunu öğretmen sayısı ise yalnızca 1dir. 8 öğretmen 22-35 yaş, 19 öğretmen 36-45 yaş aralığındadır. 9 öğretmen ise 45 yaş üzerindedir. 4 öğretmenin meslekteki hizmet süresi 1-5 yıl, 7 öğretmenin 6-10 yıl, 6 öğretmenin 11-15 yıl, 6 öğretmenin 16-20 yıl ve 13 öğretmenin de hizmet süresi 21 yıl ve üzerindedir. Bu açıdan katılımcılara bakıldığında çalışma grubunun ağırlıklı tecrübeli öğretmenlerden oluştuğu söylenebilir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Katılımcı öğretmenlere coğrafyada paradigmalara hakkında sorular yöneltilmiş, kendilerinin hangi yaklaşımı benimsedikleri sorulmuştur.

Altı katılımcı paradigmalardan hiçbirini duymadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı kelime olarak anlam çıkartabileceğini ancak coğrafyada ne anlamda kullanıldığını bilmediğini söylemiştir (K16). Konuyu siyasi bulanlar olmuştur. "Böyle coğrafya türü de mi varmış? İlginç" tepkileri ile karşılaşmıştır (K21). "Aslında kullandığımız ama isimlendiremeyeceğim yaklaşımlar" gibi cevaplar da gelmiştir (K7). Bazı katılımcılara göre coğrafyada paradigmalara felsefe tanımlarının coğrafyaya uyarlanmasıdır (K15).

Benimsenen yaklaşımın konuya göre değişebileceğini belirtenler olmuştur (K24). Yere ve zamanına göre de değişebileceği ifade edilmiştir (K33). Katılımcı 22 ye göre paradigmalara gerektiği yerde hepsi kullanılmalıdır. Bir diğer katılımcıya göre de bu yaklaşımların hepsi gereklidir (K29).

Konuyu tamamen yanlış anlayıp buna göre yorumlayan katılımcılar olmuştur:

“İsmi bilmiyorum ama konu anlatım, soru-cevap.” (K7)

“Birçok sistem özellikle video ve sunum şeklinde olabilir.” (K4)

“Arazide işlenmesi gereken ders sınıflara hapsolmuş, önü açılması lazım.” (K19)

“Biz sadece verilen müfredatı takip ediyoruz. Seçim yapma şans ve imkânımız yok.” (K27)

“Herhangi bilimsel bir karşılığı olan bir yaklaşım kullanmıyorum ya da bilmiyorum da diyebiliriz. Güncele bağlamaya çalışıyorum, harita bilgisine önem veriyorum.” (K16)

Diğer bazı örnekler ise şöyledir:

“Davranışçı coğrafyayı önemli buluyorum. Günümüzde de davranış konuları coğrafya içerisine alınabilir.” (K15)

“Türkiye'nin jeopolitik konumundaki önemli gelişmeler nedeniyle bölgesel coğrafya, insanı temel almasıyla da hümanist coğrafya yaklaşımlarını benimsiyorum.” (K14)

“Coğrafyada insan önemli, pragmatist yaklaşıyorum. Hayatında başka bir zaman diliminde kullanmayacağı şeylerle meşgul etmek istemiyorum. Vermeye çalıştığım bilginin çok detaya girmek yerine az olsun öz olsun hayatta bir karşılığı olsun istiyorum. Gerek fiziki gerek beşerî insan yaşamı üzerindeki etkisini vurgulamaya çalışıyorum. Merkeze insanı koyup bütün olayları, meseleleri insan ile ilişkilendirip orada etkileşim üzerinde durmaya çalışıyorum.” (K21)

Katılımcı 29 un görüşmedeki ifadeleri konuya oldukça katkı sağlamıştır. Kendisi lisans üstü eğitim almadığını ancak coğrafya ve coğrafya eğitimi üzerine ulusal çapta yayınlanan makaleleri takip ettiğini ifade etmiştir. Lisans üstü eğitimini tamamlamış Katılımcı 28 in ifadeleri de yerindedir. Bunların dışında cevaplar genelde tatmin edici değildir. Dolayısı ile benimsendiği söylenen yaklaşımların da tutarlılığından bahsetmek zordur. Bazı katılımcıların birden fazla yaklaşımı benimsediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 2: Katılımcıların paradigmaları cevaplama sıklığı ve benimsedikleri yaklaşımlar

Paradigma	Cevaplanma frekansı	Benimsendiği söylenen yaklaşım frekansı
Hümanist coğrafya	18	9
Çevresel Determinizm	14	7
Realist coğrafya	14	7
Bölgesel coğrafya	15	5
Pozitivist coğrafya	13	5
Davranışçı coğrafya	12	3
Marksist coğrafya	12	2
Postyapısalsal/Postmodern coğrafya	11	1
Feminist coğrafya	10	1
Possibilist coğrafya	8	1

Çevresel Determinizm

14 öğretmen bu paradigma ile ilgili yorum yapmış 7 öğretmen de paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Doğru kabul edilebilecek ifadeler sınırlıdır.

Tablo 3: Katılımcıların Çevresel Determinizm Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Çevresel Determinizm	Çevre-İnsan ilişkisi	"Çevrenin insan hayatını belirlediği görüşüdür." (K17)
		"Çevre ve insan ilişkisini inceler" (K22)
		"Çevrenin daha baskın olduğundan bahseder." (K10)
	İşleyiş ve gelişim	"Evrendeki işleyişin bilimsel yasalara bağlılığı." (K28)
		"Çevresel olayların sebep ve sonuçları." (K27)
		"Çevrenin gelişiminin incelenmesi." (K20)

Possibilizm

8 katılımcı öğretmen possibilist paradigma ile ilgili yorum yapmış 1 öğretmen de paradigmayı benimsediğini ifade etmiştir. Cevaplama frekansı en düşük paradigmadır. Kelime kökeninin yabancı oluşu dolayısıyla öğretmenlerimizde herhangi bir çağrışım da yapmamıştır.

"İnsanın doğa üzerinde etkili olduğunu savunan görüş." (K17)

"İnsanın doğayı daha çok etkilediği yaklaşımı." (K28)

Bölgesel Coğrafya

15 öğretmen bölgesel coğrafya ile ilgili yorum yapmış 5 öğretmen de paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Sıklıkla cevaplanan paradigmalardandır. Doğru kabul edilebilecek ifadelerin sayısı diğer paradigma açıklamalarına göre daha fazladır.

Tablo 4: Katılımcıların Bölgesel Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Bölgesel Coğrafya	Sınırlandırılmış Alanların İncelenmesi	"Yeryüzünü belirli alanlara bölerek kendi içinde benzer özellikleri olan alanların incelenmesi." (K23)
		"Yaklaşımların hepsi gerekli ancak bu ölmek üzere ya da bölge bilim şeklinde coğrafyadan ayrılıyor gibi." (K29)
		"Belli başlı aynı coğrafi özelliklere sahip alanların incelenmesi." (K35)
		"Vidal dela Blache'm öncülüğünde coğrafyanın daha küçük parçalara ayrılarak incelenmesi." (K1)
		"Bir bölgenin bütün coğrafi özelliklerinin beraber ele alınmasıdır." (K27)
		"İnsanların yaşadığı yer ve çevreyi tanıması adına gerekli coğrafya bölümü." (K33)
		"Bölgeye özelliklerini veren olayları incelenir." (K17)
		"Coğrafi çalışmalar bölgesel sınırlar ve yaklaşımlara dayandırır." (K28)
		"Belli bir alanın incelenmesi." (K20)
		"Bölgelerde dağılışı inceler." (K22)
		"Coğrafi olay, olgu ve kavramları yerel ölçekte inceleme alanı." (K14)
		"Bölge içerisinde diğer bölgelerden farkın belirlenip aktarılması." (K34)
"Bölge bazında inceleme." (K18)		

Pozitivist Coğrafya

13 öğretmen pozitivist coğrafya ile ilgili yorum yapmış 5 öğretmen de paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir.

Pozitivizm kelimesini pozitif, olumlu olarak düşünen, konuyu iyimserlik ile bağdaştıranlar olmuştur:

Tablo 5: Katılımcıların Pozitivist Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Pozitivist Coğrafya	Pozitif yaklaşım/ iyimser	"İyimser coğrafya."(K15)
		"Pozitif daha iyimser yani."(K35)
	Pozitif Bilimler	"Daha çok fiziki coğrafyayla ilgili şeyler, pozitif bilimler, fizik ile alakalı şeyler geliyor aklıma." (K21)
		"Gerçek, somut unsurlara dayanan yaklaşım." (K28)
		"Deney ve gözleme dayalı coğrafya akımı." (K17)
		"Pozitif bilim içinde coğrafya." (K33)
		"Bilimsel yöntemi kullanan coğrafya." (K31)
		"Coğrafyanın doğa bilimleri ile ilişkisi." (K22)

Davranışçı Coğrafya

12 öğretmen paradigma ile ilgili yorum yapmış 3 öğretmen de bu paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Doğru kabul edilebilecek açıklamalar vardır:

Tablo 6: Katılımcıların Davranışçı Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Davranışçı Coğrafya	Çevrenin insan davranışlarına etkisi	"Çevreyi algılama ve algılarımızın bizi nasıl etkilediği ile ilgilenen akım." (K17)
		"İnsan doğa ilişkisi, çevresel faktörlerin davranış üzerindeki etkisi." (K22)
		"Yaşanılan coğrafyanın insan üzerindeki etkisi." (K28)
		"İnsanların çevrede doğal etkileşim ve davranışlarını açıklıyor olabilir." (K15)
	Yaşamın coğrafyayla ilişkilendirilmesi	"Uygulama anlamında gibi. Coğrafyanın hayatla birleştirilmesi, günlük hayatla ilişkilendirilmesi gibi yorumluyorum." (K21)
		"İnsan davranışlarının coğrafya üzerindeki etkisi." (K1)
		"Hareket halinde, yaşayarak öğrenilen coğrafya." (K33)

Hümanist Coğrafya

18 öğretmen paradigma ile ilgili yorum yapmış 9 öğretmen de paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Kısa kısa da olsa en sık cevaplanan ve de en çok benimsendiği söylenen paradigmalardandır. Kelime olarak hümanizm, katılımcılarda daha çok "insancıl" çağrışımı yapmış ve buna göre cevaplanma sıklığı görülmüştür (K16, K35, K33, K12, K21).

Tablo 7: Katılımcıların Hümanist Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler	
Hümanist Coğrafya	İnsancıl / İnsan odaklı	"İnsanı odağına alan coğrafi yaklaşım." (K23)	
		"İnsancıl coğrafya yaklaşımıdır." (K12)	
		"İnsanı önceleyen akım." (K17)	
		"İnsancıl davranma, doğaya karşı da hümanist davranış." (K33)	
		"Beşerî coğrafyanın bir üstü gibi, kelime anlamı itibarı ile insancıl." (K21)	
		"İnsan odaklı coğrafya." (K18)	
		"İnsanın ön plana alınmasıdır." (K1)	
	Doğadaki insan	"Doğa içerisinde insanın huzur ve mutluluğunu temel alan yaklaşım." (K14)	
		"Dünyada yaşayan insanlar ile ilgili çalışma yapan coğrafya dalı." (K2)	
		"Doğa sevgisi, koruma, planlama, geliştirme." (K22)	
		"İnsanın doğadaki arayışına dayalı coğrafya." (K28)	
		"İnsanın doğadaki yerine yönelik coğrafya." (K26)	

Marksist Coğrafya

12 öğretmen Marksist coğrafya ile ilgili yorum yapmış 2 öğretmen de paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Cevaplanma sıklığı açısından ve benimsendiği söylenen yaklaşım bakımından düşük kalmıştır. K15 tarafından "Böyle bir tanımı ilk defa duydum. Marksizm'in bölgesini mi işliyor." diye sorulurken K22 paradigmayı "Doğada tüm canlıların eşit haklara sahip olduğu herkesin yararlanması gerektiği düşüncesidir." şeklinde ifade etmeye çalışmıştır. Diğer yaklaşımlar ise aşağıda tablodaki gibidir.

Tablo 8: Katılımcıların Marksist Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Marksist Coğrafya	Marksist / Materyalist, Devrimci akım	"Materyalist düşüncenin hâkim olduğu coğrafya." (K18)
		"Coğrafyanın problemlerine Marksist bakış açısı ile bakar. Beşerî coğrafya açısından önemli ve sömürgeciğe karşıdır. Sömürülenlerin isyanı ve itirazıdır. Şöyle bir örnek vereyim: Nijeryada geçtiğimiz yıllarda topraklara hâkim olmuş beyaz azınlığa karşı bir isyan gelişti, şiddet olayları yaşandı. Tabii ki Marksist coğrafya bunlara itiraz edecektir." (K29)
		"Aklıma David Harvey geliyor." (K28)
		"Materyalist ve devrimci coğrafya akımı." (K17)
	Sosyal yapı, coğrafya ve üretim ilişkisi	"Coğrafyada üretime olan etki ve katkısı gibi" (K1) "Sosyal düzenle alakalı görüyorum." (K21)

Realist Coğrafya

14 öğretmen realist coğrafya paradigması ile ilgili yorum yapmış 7 öğretmen de paradigmayı benimsediklerini ifade etmişlerdir. Sık cevaplanan ve benimsendiği sıklıkla söylenen paradigmalardandır. Çoğunlukla daha gerçekçi, gerçekçi coğrafya, coğrafyanın gerçekleri, olaylara gerçekçi yaklaşım olarak algılanmıştır (K17, K35, K33, K15, K22).

Tablo 9: Katılımcıların Realist Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Realist Coğrafya	Gerçeklerle coğrafya ilişkisi	"Coğrafi olaylara gerçekçi, nesnel yaklaşım." (K14)
		"Gerçekçi coğrafya, gerçekler göz ardı edilirse afetlerle karşı karşıya kalınır." (K33)
		"Doğrulukla coğrafyaya yaklaşılması gerektiğini öne sürer." (K12)
		"Gerçekleri var olan şartlara göre düşünen coğrafya." (K18)
		"Coğrafyanın içerik olarak daha gerçekçi, hayatta bağlantılı, öğrenirken bireylerin kullanabileceği, çok geçmişte kalmış bizi hiç alakadar etmeyen konularla gereksiz bilgilerin yüklenmediği coğrafya olarak anlıyorum." (K21)
		"Coğrafyanın bilimsel gerçeklerle olan ilişkileri." (K1)

Feminist Coğrafya

10 öğretmen feminist coğrafya paradigması ile ilgili yorum yapmış ve yalnızca 1 öğretmen bu paradigmayı benimsediğini ifade etmiştir. Cevaplanma ve benimsenme frekansı oldukça düşüktür. Dağılışı ile ilgili olabileceğini düşünenler vardır (K21). İnsan doğa ilişkisi olarak da görülmüştür (K22). Marksist coğrafya yeterince materyalist ve devrimci olarak yorumlandıktan sonra bu paradigma bir katılımcımız tarafından işin rayından çıktığını gösteren anlayış olarak ifade edilmiştir (K17). Buna karşılık özellikle yayınlanan makaleleri takip ettiğini ifade eden Katılımcı 29 konuyu bir örnekle açıklamaya çalışmıştır.

Tablo 10: Katılımcıların Feminist Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Feminist Coğrafya	Kadın ve Coğrafya	"Kadınlar ile ilgili konuların bilimsel çerçevede incelendiği coğrafya anlayışı." (K20)
		"Kadın bakış açısıyla bakmak. Samsun'da işlek cadde üzerinde yürüyorum. Yan tarafta binaların bodrum katına malzeme indirmek için açıklık bırakılmış. Normalde oranın cam tuğla ile kapatılması lazım. Demir ızgara yapılmış. Önümde yürüyen bayanlardan biri topuklu ayakkabısı ile oraya bastı. Ayağını çekti, topuk orada kaldı. Bu feminist coğrafya. Bunu erkek bakış açısı göremiyor. Müteahhidi, işçisi, demircisi hep erkek." (K29)
		"Daha çok kadın hakları veya kadınların toplumsal rolünü benimseyen bir yaklaşımdır." (K12)

Postyapısalsal / Postmodern Coğrafya

11 öğretmen bu paradigma ile ilgili yorum yapmış ve yalnızca 1 öğretmen paradigmayı benimsediğini ifade etmiştir. Cevaplanma ve benimsenme sıklığı oldukça düşüktür. Genele bakınca tam olarak anlaşılmadığını söylemek mümkündür. Ancak doğru kabul edilebilecek cevaplar da vardır.

Tablo 11: Katılımcıların Postyapısalsal/Postmodern Coğrafya Açıklamaları

Paradigma	Tema	Doğrudan Alıntılara Örnekler
Postyapısalsal /postmodern coğrafya	Siyasi	"Biraz siyasi coğrafya boyutuyla çağrışım yaptı. Uluslararası boyutta." (K33)
	Modernizm	"Modern coğrafya." (K22)
		"Modern ötesi yeni yaklaşımlar, yeni yöntemler." (K21)
		"Modern sonrası."(K29)
	Klasik Eleştirisi	"Günümüz coğrafyasında birçok disiplinle ilişkili olması." (K1)
		"Sosyal ve mekânsal sınır, kesinlik gibi ifadelerle temkinli yaklaşır. Klasik coğrafya anlayışını eleştirir." (K28)
		"Coğrafyayı yeniden yapılandırma anlayışı." (K17)
"Kalıplar içindeki coğrafyayı açıklar." (K30)		

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Paradigmalar hususunda katılımcı öğretmenlerin görüşleri net değildir. Paradigma kelime olarak pek çok katılımcı açısından fazla bir şey ifade etmemektedir. Paradigmalara getirilen açıklamalar ağırlıklı kelimedenden yola çıkılarak, kelimenin yaptığı çağrışımlar yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Katılımcılardan paradigmaları hiç duymadıklarını açıklıkla ifade edenler olmuştur. Yaptığı çağrışımlar ile açıklamaya çalışan katılımcılar konunun siyasi olabileceğine yönelik düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar açısından paradigmalara konuya göre değişiklik gösterebilir ve birden fazla yaklaşım benimsenebilir. Burada kabul edilebilir cevapların daha çok lisans üstü mezuniyeti bulunan veya lisans üstü mezuniyeti bulunmasa da ulusal çapta yayınlanan makaleleri takip ettiğini söyleyen katılımcılardan geldiğini ifade etmek gerekir. Bazı paradigmalara katılımcılar tarafından benimsendiği söylenmiştir ancak doğru tanımlamalar yapılmadığından bir tutarlılıktan bahsedilemez. Örneğin pozitivism kavramına pozitif, iyimser şeklinde yaklaşılırken veya hiç açıklama getirilemezken bu yaklaşımın benimsendiğinin ifade edilmesi anlamlı görülmemektedir. Kelimedenden yola çıkılarak bölgesel coğrafya daha sık tanımlanmıştır. Çevresel determinizm açıklamalarında çevreye değinilmiş determinizm atlanmıştır. En az açıklama getirilen Possibilist coğrafyaya dairdir. Hümanist coğrafya, feminist coğrafya, realist coğrafya, postmodern coğrafya gibi kavramlar yine kelimedenden yola çıkarak açıklanmaya çalışılmıştır. Feminist coğrafya, possibilist coğrafya ve postyapısalsal/postmodern coğrafya benimsendiği söylenen yaklaşımlar içerisinde en düşük kalanlardır. Bunlardan feminist coğrafya tanımlamaları yapılmadığından 13 katılımcı bayan coğrafya öğretmeninden de yeterli desteği görememiştir.

Çalışmanın sonuçları Öztürk ve Karabağ (2012)'in yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarına paraleldir. Denilebilir ki öğretmenler bu hususta kendilerini işin mutfağında değil servis kısmında görmektedirler. Öğretmenler, onların üzerlerinde üniversite sınavlarına öğrenci hazırlamak gibi bir beklentinin de varlığını göz önünde bulundurursak, teoriye değil pratiğe

odaklanmışlardır. Uygulayıcı olarak öğretmenler kavramsal olarak bir şeyin nasıl adlandırıldığını bilmeyebilirler ancak akademik çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bilginin içeriği ve niteliğinin belirleyicisi, bilginin içinde oluşturulduğu paradigmadır. Öğretmenlerin yapacakları çalışmalarda güncel paradigmalarını belirleyerek oluşturacakları kavramsal çerçeve kendilerine kolaylık sağlayacaktır (Öztürk ve Karabağ, 2012). Bu açıdan öğretmenler paradigma kavramı ile buluşturulmalı ve lisans üstü eğitime katılımı desteklenmelidir. Araştırmaya destek veren katılımcıların bizzat ifadesine göre yüz yüze görüşme yöntemini gönderilen dijital kaynaklar üzerinden yapılan yöntemlere göre daha samimi bulduklarını belirttiklerinden sağlıklı veri toplama adına görüşme yöntemi coğrafya eğitimi araştırmalarında sıklıkla kullanılmalıdır.

| EXTENDED ABSTRACT |

Teacher Approaches to Paradigms in Geography Sebahattin KURTKAYA Mehmet ÜNLÜ **INTRODUCTION**

Thomas Samuel Kuhn, in his book *The Structure of Scientific Revolutions* published in 1962, defines paradigms as universally accepted scientific achievements that for a time provide a model for the scientific community and bring exemplary questions and solutions (Kuhn, 2019). He also thinks of scientific revolutions as the replacement of the old scientific tradition with another. Since the choice between opposing views in science cannot be isolated from the beliefs and preferences of the people who produce the knowledge, this is a social and psychological process. He basically defends the view that knowledge has nothing to do with its universal nature. When opposing views emerge the production of knowledge and scientific progress turns into a power struggle. Thomas S. Kuhn called paradigms for competing scientific approaches (Kuhn, 2019).

In an ongoing process developments in the philosophy of science in the world also affect geography and geographers (Yavan, 2005). From the emergence of geography as an academic discipline to the postmodern period in which identity, politics, body, symbol and power relations are discussed, many different paradigms have emerged and transformed the science of geography (Kaya, 2014). It is seen that the paradigm changes in geographical thought are sometimes intertwined in terms of their process and period. Sharp transitions between periods may not be observed (Ünlü, 2014). Theoretical approaches have continued to diversify until today. It is possible to find a geographer who is interested in each theory that emerges in the social sciences. It is also possible to see these approaches in different shapes and under different headings (Öztürk, 2007).

Environmental determinism argues that human activities are controlled by the environment (Livingstone, 2011). In environmental determinism people is dependent on nature. Determinism is the theory that predicts that a people is directly under the influence of the natural environment physically and mentally and that the behavior of people occurs under the influence of natural factors. Hot makes people lazy. Tropical region people are lazy. The idea that seasonal transitions in temperate regions make people more intellectual and agile is one of the main arguments of environmental determinism (Ünlü, 2014).

Determinism left its place to possibilism after the 1920s. Possibilism abandons the absolute judgments of environmental determinism. It argues that natural factors cannot have a decisive influence on human activities. In the relationship between people and the environment people not as a passive entity, but as a subject that affects the environment in which people lives and ultimately transforms it (Öztürk, 2007). Nature is people field of action (Ünlü, 2014).

Regional geography is based on examining by combining physical and human factor put forward by the possibilist geographers in France and England. Paul Vidal de la Blache, Richard Hartshorne in France and Alfred Hettner in Germany are well known geographers of this view (Ünlü, 2014). The period of regional geography has been the emergence process of the identity crisis in geography. This period was shaped by themes such as the definition of geographical identity, the recognition that the space has its own character and the description of regional differences (Tüysüz ve Yavan, 2012). In the later process, serious criticisms of the regional approach and studies based on descriptions in restricted areas caused the scientificity of geography to be questioned.

Positivism is an approach that sees space as measurable (Ünlü, 2014). It has been seen as a philosophical approach that uses the principles and methods of natural sciences to explain social phenomena (Kitchin, 2015). The positivist view was put forward by Auguste Comte in the 1830s. According to the positivist philosophy of science, the scientific method of study was freed from human prejudices, objective observations and evaluations were made and as a result generalization was reached to a theory (Öztürk, 2007).

In behaviorist geography, individuals have their own understanding of their environment. Thus, it caused the concepts of perception and mind to enter geography studies frequently. Despite emphasizing the subjective nature of human beings, studies in behavioral geography continued the tradition of quantitative and scientific analysis (Ünlü, 2014). Behaviorism in geography argues that human-environmental relations are dynamic and bidirectional (Montello, 2013). For behaviorists, psychological tests are important data collection tools.

The focus of humanistic geography is people and their situation (Tuan, 2017). The main purpose of this approach is to provide a better understanding of people and their living conditions and reveal the phenomena related to geographical features (Özgen, 2010). Humanist geographers are sensitive to the environment and question the individual impact on environmental change.

Marxist geography is the paradigm that explain geographical events with Marxist theory in spatial relationship analysis. According to Marx, culture in every society is determined by the infrastructure. In Marxism, the production relations of society determine the infrastructure. Marxist approaches have been criticized in terms of exhibiting a reductionist attitude based on class distinction in evaluating events and phenomena (Tüysüz, 2017).

Realism is based on the existence of a reality independent of the consciousness of the observer. All objects and events that we perceive with our sense organs and learn from secondary sources are independent of our knowledge and observations. According to realism, the truth cannot be fully reached, it is possible to grasp how the truth appears (Ünlü, 2014). So reality has nothing to do with our cognition (Kaya, 2014).

Feminism entered geography in the 1970s. Feminist approach sees genders as social constructs. Gender-based hierarchical structure is problematic. In dichotomy, one settles in the center and oppress the other. According to feminist thought, the knowledge production system is male dominated. According to the feminist approach, space, one of the important concepts of geography, is designed with a sexist approach.

The postmodern/poststructuralist approach is skeptical of a single and unchanging social reality (Bilgili, 2017). For poststructuralists, classifications and definitions mean erasing or postpone different meanings. Definitions have specific meanings in certain contexts. According to them, language reflects power relations and therefore science cannot be considered independent of power relations.

METHODS

This study presents a qualitative research model with a critical theory and poststructural point of view. Interview method was used in the research. A structured interview form was prepared to reveal the geography teachers' approaches to geography science and education. In the interview form, data such as gender, age, educational status and years of work in the teaching

profession were also included. The interviews were carried out during the 2021/2022 academic year when schools were open to face-to-face education. According to the environment and conditions, some data were collected by voice recording with the permission of the participants and then transcribed. Some participants were asked to write with their own handwriting. Interviews were carried out duration ranging from 20 minutes to 30 minutes. A descriptive analysis of these interviews was made. Research was carried out through interviews with a total of 36 geography teachers, 13 women and 23 men, working in public and private high school institutions affiliated to the Ministry of National Education in Sakarya.

RESULTS

Participating teachers were asked questions about paradigms in geography and they were asked which approach they adopted. Six participants stated that they had not heard of any of the paradigms. One participant said that he could make sense of the word but he did not know how it was used in geography. There were those who found the issue political. *“Is there such a type of geography?” (K21). There were also answers such as “Approaches that we actually use but which I cannot name” (K7). According to some participants, paradigms in geography are the adaptation of philosophy definitions to geography (K15). There were some who stated that the approach adopted may vary according to the subject (K24). It has been stated that it can change according to the place and time (K33). According to participant 22, all paradigms should be used where necessary. According to another participant, all of these approaches are necessary (K29).*

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Paradigm as a word does not mean much for many participants. Paradigms are generally explained through the connotations of the word. Some of the participants openly stated that they had never heard of the paradigms. Some participants expressed their thoughts that the issue may be political. For some participants, paradigms may differ depending on the subject and more than one approach may be adopted. Acceptable answers came mostly from those who have postgraduate degrees or who say they follow nationally published articles. Some paradigms were said to be adopted by the participants, but since correct definitions could not be made a consistency cannot be mentioned. For example, while the concept of positivism is approached as positive it is not considered meaningful to state that this approach is adopted. Based on the word, regional geography has been defined more frequently. In the explanations of environmental determinism, the environment is mentioned and determinism is omitted. Concepts such as humanist geography, feminist geography, realist geography and postmodern geography have been explained based on the word. Feminist geography, possibilist geography and poststructural/postmodern geography are the lowest among the approaches that are said to be adopted. Feminist geography did not receive enough support because it was not known by 13 female geography teachers. Participation of teachers in postgraduate education should be supported. Since they stated that they found the face-to-face interview method more sincere than the methods made through the sent digital resources, the interview method should be used frequently in geography education research in order to collect reliable data.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Bilgili, M. (2017). Coğrafyanın bilimsel kimliğine postyapısalcı bir yaklaşım. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 101-109.
- Bilgili, M. (2018). Sosyal coğrafya ve eleştirel teori. *Sosyal coğrafya içinde*, Özgen, N.(Ed), Pegem Yayıncılık, Ankara, 449-467. <https://doi.org/10.14527/9786052412107>
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Siyasal kitabevi.
- Geuss, R. (2018). *Eleştirel teori: Habermas ve Frankfurt okulu* (F. Keskin, Çev.; 3. bs). Ayrıntı.
- Karabulut, M. (2012). 20. Yüzyılda coğrafi düşüncede medyana gelen değişimler. *İçinde TÜCAUM VI. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜCAUM, Ankara, 413, 417.*
- Kaya, İ. (2014). Coğrafi düşüncenin değişimi ve paradigmlar. *Coğrafya araştırma yöntemleri içinde*, 19-49.
- Kitchin, R. (2015). Positivist geography. *Approaches in human geography*, 23-34.

- Kotlu, E. (2007). *Yapısalcı ve post-yapısalcı sosyal teoride dil (Sosyal teoride bir model olarak dil)* [Master's Thesis]. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuhn, T. S. (2019). *Bilimsel devrimlerin yapısı* (N. Kuyaş, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Livingstone, D. N. (2011). Environmental determinism. *The SAGE handbook of geographical knowledge*, 368-380.
- Montello, D. R. (2013). *Behavioral geography*. Oxford University Press.
- Okur M. (2022a). Kültürel coğrafya perspektifinden mekânın eleştirisi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 45, 134-147. <https://doi.org/10.32003/igge.1041260>
- Okur, M. (2022b). Feminist ve kuir teori: cinsiyet ve cinsel kimliğin toplumsal oluşumu. İçinde Sönmez, S. (Ed) *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yeni Trendler III* (ss.51-67). İzmir: Duvar Yayınları.
- Özey, R., Bilgili, M., & Kocalar, A. (2018). *Landscape theory in geography*. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 38, 127-141.
- Özgen, N. (2010). Bilim olarak coğrafya ve evrimsel paradigmaları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 1-26.
- Özgen, N. (2016a). Neo-klasik paradigmlar ve coğrafya bilimine etkileri. *Beşeri Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikler*, Özgen, N.(Ed), Pegem Yayıncılık, Ankara, 199-267. <https://doi.org/10.14527/978605318748-6>
- Özgen, N. (2016b). Nitel araştırmalarda verilerin toplanması ve analizi. *Beşeri coğrafyada araştırma yöntemleri ve teknikler*, 157-198.
- Öztürk, M. (2007). Coğrafya: Gelişimi, içeriği, eğitimi. İçinde S. Karabağ ve S. Şahin (Ed.), *Kuram ve uygulamada coğrafya eğitimi* (ss. 1-52). Ankara: Klişe Matbaacılık.
- Öztürk, M. (2012a). Coğrafya öğretilerinin coğrafya eğitimi ve bilimsellik algılarına yönelik bir değerlendirme. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 71-91.
- Öztürk, M. (2012b). Coğrafya öğretmenlerinin postmodern coğrafya algıları. *Eğitim ve Bilim*, 37(166).
- Öztürk, M., & Karabağ, S. (2012). Öğretmen Görüşlerine göre coğrafyada paradigmlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 421-444.
- Tuan, Y.-F. (2017). Humanistic geography. İçinde *Theory and Methods* (ss. 127-138). Routledge.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2009). *Beşeri coğrafya: insan kültür mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tuysuz, S. (2017). Kurumsal ve ilişkisel ekonomik coğrafya yaklaşımları ve işlemselleştirilmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi/Turkish Journal of Geographical Sciences*, (2), 119-134.
- Tuysuz, S., & Yavan, N. (2012). Bölgesel coğrafya yaklaşımı ve Türk coğrafyasındaki etkileri üzerine kritik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 390-405.
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya öğretimi*. Pegem Akademi Ankara.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation*. Sage.
- Yavan, N. (2005). Bilim felsefesi bakımından coğrafyada pozitivist yaklaşım. *Ulusal coğrafya kongresi*, 405-414.
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11 baski: 1999-2018)*. Seçkin yayıncılık.